

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра стилістики та культури української мови

НАУКОВА РОБОТА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Методичні рекомендації
щодо написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт
для здобувачів вищої освіти першого та другого рівнів
зі спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література)
філологічного факультету РДГУ**

УДК 811.161.2 : 373.5.016

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри стилістики та культури української мови (протокол № 2 від 22 лютого 2022 року) та на засіданні навчально-методичної комісії філологічного факультету РДГУ (протокол № 2 від 26 квітня 2022 року).

Рецензенти:

Груба Т. Л. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри української мови та літератури Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Суржук Т. Б. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Розробник:

Златів Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри стилістики та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукова робота з методики навчання української мови : методичні рекомендації щодо написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт для здобувачів вищої освіти першого та другого рівнів зі спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) філологічного факультету РДГУ / Л. М. Златів. Рівне : РДГУ, 2022. 82 с.

Методичні рекомендації розраховані на студентів-філологів і мають за мету допомогти їм у написанні й оформленні наукових робіт із методики навчання української мови. В основу посібника покладено вимоги нормативних документів (державних стандартів, а також положень РДГУ) щодо оформлення складників наукової роботи, критеріїв оцінювання курсових та дипломних робіт, використано рекомендації з різних довідкових видань. Посібник містить додатки, в яких подано зразки оформлення титульного аркуша, змісту, списку умовних позначень, використаних джерел, орієнтовні теми курсових та дипломних робіт і розгорнутий список рекомендованих джерел.

Для здобувачів ОС «бакалавр» та «магістр» зі спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) філологічного факультету РДГУ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. КУРСОВА РОБОТА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	7
1.1. Загальні вимоги.....	7
1.2. Етапи роботи.....	12
1.3. Обсяг і правила оформлення курсової роботи.....	22
1.4. Захист курсової роботи.....	25
1.5. Критерії оцінювання курсової роботи.....	26
РОЗДІЛ 2. ДИПЛОМНА РОБОТА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
2.1. Загальні вимоги.....	30
2.2. Етапи роботи.....	31
2.3. Вимоги до оформлення дипломної роботи.....	39
2.4. Захист дипломної роботи.....	44
2.5. Критерії оцінювання дипломних робіт.....	45
РОЗДІЛ 3. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	48
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	52
ДОДАТКИ	55
<i>Додаток А 1.</i> Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи.....	55
<i>Додаток А 2.</i> Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи.....	56
<i>Додаток Б 1.</i> Приклад оформлення змісту курсової роботи з теми: «Методика роботи над орфоепічними навичками старшокласників».....	57
<i>Додаток Б 2.</i> Приклад оформлення змісту дипломної роботи з теми: «Робота з прецедентними феноменами в контексті когнітивної методики навчання мови в 10 класі філологічного профілю».....	58
<i>Додаток В.</i> Приклад оформлення переліку умовних позначень.....	59
<i>Додаток Г.</i> Зразки оформлення бібліографічного опису джерел (за ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання).....	60
<i>Додаток Д 1.</i> Орієнтовні теми курсових робіт із методики навчання української мови.....	63
<i>Додаток Д 2.</i> Орієнтовні теми дипломних робіт із методики навчання української мови.....	66
<i>Додаток Е.</i> Список рекомендованої літератури з методики навчання української мови.....	67

ВСТУП

Підготовка вчителів української мови передбачає засвоєння комплексу навчальних дисциплін, серед яких особлива роль належить «Методиці навчання української мови».

У процесі вивчення дисципліни здобувачі філологічної освіти пишуть відповідні курсові роботи. Написання та захист курсової роботи з методики навчання української мови є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми «Середня освіта. Українська мова і література» та відповідного їй навчального плану.

Разом із лекціями, практичними та лабораторними заняттями, а також методично зорієнтованими спецкурсами написання курсової роботи сприяє поглибленому, самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення здобувачів вищої освіти, виробляє в них уміння працювати з літературою, формує й удосконалює дослідницькі навички, допомагає закріпити та практично використати знання із певного кола дисциплін.

Курсова робота – це науково-технічний документ, який містить вичерпну систематизовану інформацію за обраною темою, передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури та самостійно проведеного дослідження. Її основна мета – випробувати науковий потенціал студента, тому вона має передусім емпіричний характер (інколи аналітичний).

Теми курсових робіт, які пропонує кафедра стилістики та культури української мови, сформульовані у такий спосіб, що дають змогу розв'язати поставлене перед студентом наукове завдання у формі поглибленого реферування низки важливих праць або зіставлення певних наукових концепцій. Важливим у процесі написання курсової є набуття студентом практичних дослідницьких навичок, уміння опрацьовувати та систематизувати джерела з досліджуваної проблематики, робити власні узагальнення та логічні висновки, а також оформлювати основні частини роботи згідно з усталеними вимогами. На цьому

етапі мета написання наукових робіт – навчити студентів застосовувати елементарні дослідницькі прийоми та методи, розуміти суть і принципи методології наукової праці як такої, чітко розмежувавши її з іншими сферами та формами інтелектуального самовираження.

Дотримання здобувачем вищої освіти усіх вимог до оформлення курсової роботи сприяє вихованню в нього належного стилю роботи, вимогливості до себе, прищеплює певні навички ведення наукового дослідження, що буде йому корисним у роботі над кваліфікаційною роботою. Досить часто наукові проблеми, розглянуті в курсових роботах, стають основою для написання дипломних (бакалаврських, магістерських).

Бакалаврська робота – це вид науково-дослідної роботи здобувачів ОС «бакалавр», форма самостійного пошуку, поглибленого вивчення відповідної теми навчальної дисципліни. Бакалаврська робота потребує глибокого вивчення нормативно-правових актів, навчальної та спеціальної літератури, матеріалів практики. Метою написання й захисту бакалаврської роботи є перевірка рівня професійної підготовленості студента ОС «бакалавр», здобуття навичок підготовки до магістерської роботи. Написання бакалаврської роботи не є обов'язковим складником освітнього процесу і дозволяється лише здобувачам із найвищими результатами освітньої діяльності.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної і практичної підготовки в рамках нормативного та варіативного складників освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) та є формою контролю набутих магістрантом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Основне завдання роботи – продемонструвати рівень наукової кваліфікації автора, вміння самостійно вести науковий пошук, розв'язувати конкретні наукові завдання. Вона, з одного боку, має узагальнювальний характер,

оскільки є своєрідним підсумком підготовки за відповідною ОПП, а з іншого – це самостійне оригінальне наукове дослідження, що має теоретично-практичну цінність для освітніх закладів різних рівнів.

Усі наукові дослідження з методики навчання української мови на кафедрі стилістики та культури української мови виконуються в рамках кафедральної теми (з 2022 до 2027 року – «Мовна особистість в освітньому просторі: лінгводидактичний та аксіологічний аспекти» (державний реєстраційний номер: 0122U000102)).

Пропонований посібник «Наукова робота з методики навчання української мови» містить методичні рекомендації щодо написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт для здобувачів вищої освіти першого та другого рівнів зі спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) філологічного факультету РДГУ.

В основу посібника покладено вимоги нормативних документів (державних стандартів, а також положень РДГУ) щодо оформлення складників наукової роботи, критеріїв оцінювання курсових та дипломних робіт, використано рекомендації з різних довідкових видань.

Вперше до посібника включено розділ «Академічна доброчесність», в якому здобувачі вищої освіти знайдуть відповіді на питання: *Що таке академічна доброчесність?, Що таке академічне шахрайство?, Які бувають види академічного плагіату і як його уникнути?*

Посібник містить додатки, в яких подано зразки оформлення титульного аркуша, змісту, списку умовних позначень, використаних джерел, орієнтовні теми курсових та дипломних робіт і розгорнутий список рекомендованої літератури з методики навчання української мови.

РОЗДІЛ 1

КУРСОВА РОБОТА

З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Мета і завдання курсової роботи. *Курсова робота* – це науково-технічний документ, який містить вичерпну систематизовану інформацію за обраною темою, передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури та самостійно проведеного дослідження.

Мета курсової роботи полягає у вивченні проблеми, сутність якої відображена в назві дослідження.

Основними завданнями курсової роботи є такі:

- закріплення, систематизація і поглиблення набутих знань із дисципліни «Методика навчання української мови»;
- розвиток умінь знаходити нерозв'язані проблеми обраної теми дослідження;
- засвоєння реферативних форм наукової діяльності;
- розвиток навичок практичного застосування теоретичних знань;
- формування способів відбору, групування та узагальнення інформації;
- формування умінь самостійно проводити наукове дослідження, аналізувати й узагальнювати отримані теоретичні та практичні результати;
- ознайомлення з методами та методикою проведення наукового дослідження;
- формування навичок виконання емпіричної науково-дослідницької діяльності;
- набуття досвіду проведення наукового дослідження та обробки його результатів.

Написання курсової роботи з методики навчання української мови є

складним і відповідальним видом навчальної роботи, що вимагає від студентів-філологів ґрунтовних знань із предмета, умінь критично оцінити використані джерела, вивчати й узагальнювати досвід роботи вчителів, удосконалювати свою педагогічну практику і здійснювати самостійні наукові дослідження.

Курсова робота з методики навчання української мови сприяє поглибленому самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення, виробляє у студентів уміння працювати з літературою, формує і вдосконалює дослідницькі навички, допомагає закріпити та практично використати знання із певного кола суміжних наук. Виконання курсової роботи з методики навчання української мови передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети, оскільки автор роботи, з одного боку, повинен продемонструвати повноту засвоєння навчального матеріалу, широту ознайомлення з літературою з певної проблеми, а з іншого – виявити вміння аналізувати конкретні лінгводидактичні факти, узагальнювати їх і робити обґрунтовані та правильні висновки.

Тематика курсових робіт за своїм змістом не виходить за межі робочої програми з методики навчання української мови й охоплює всі її основні розділи. Зміст курсової роботи з методики навчання української мови залежить від об'єкта дослідження, тобто від того, яка ланка мовної освіти школярів стає предметом вивчення. Загальною умовою успішного виконання наукової роботи на будь-яку тему є глибоке й усвідомлене розуміння сутності досліджуваного питання. Саме тому починати роботу варто із засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, який викладено в курсі методики навчання української мови. Це дасть змогу скласти попередній план майбутньої роботи.

До курсової роботи ставляться такі основні **вимоги**: актуальність тематики, відповідність її сучасному стану й перспективі розвитку загальноосвітньої школи; науковий виклад проблеми у всіх її аспектах – лінгвістичному, психологічному, педагогічному, методичному; опис пропонованої методичної системи тощо;

узагальнення результатів, обґрунтування висновків, практичних рекомендацій.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта. Українська мова і література», курсова робота з методики навчання української мови допомагає сформувати у студентів такі **загальні та фахові компетентності**:

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ФК 2. Здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання.

ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів із української мови, аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою корекції й оптимізації освітнього процесу.

ФК 11. Здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) у галузі викладання української мови з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі.

ФК 12. Здатність виконувати власне дослідження (проект), узагальнювати й оприлюднювати результати діяльності з розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо); застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності.

ФК 13. Здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять.

Відповідно до ОПП після написання курсової роботи студент має демонструвати такі **програмні результати навчання**:

ПРН 1. Здатний організувати навчальний процес у ЗНЗ (співпрацю в команді), реалізувати професійно-практичні засади навчання української мови, керувати пізнавальною діяльністю ЗО, формувати в них предметні компетентності.

ПРН 5. Здатний застосовувати профільні знання у розробці уроків, проектувати зміст уроків, пізнавальну діяльність ЗО, реалізацію міжпредметних зв'язків; діяльність предметного гуртка, факультативу, створювати елективні курси; аналізувати підручники, посібники, дидактичні матеріали, методичну літературу з метою проектування цілісного навчально-виховного процесу.

ПРН 6. Здатний застосовувати сучасні педагогічні технології у навчально-виховному процесі; розробляти уроки відповідно до обраної технології навчання.

ПРН 7. Здатний шукати нові форми і методи навчання та здійснювати їх апробацію; проводити педагогічний експеримент; розробляти конспекти нетрадиційних уроків; аналізувати психолого-педагогічні особливості ЗО різних вікових груп.

ПРН 9. Здатний здійснювати власні емпіричні дослідження (проекти), узагальнювати й оприлюднювати результати діяльності з розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо); застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності.

ПРН 11. Здатний використовувати методи й методики діагностування навчальних досягнень ЗО з української мови; здатний до рефлексії, має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх розв'язання.

ПРН 16. Здатний доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять; працювати з текстовою, графічною та числовою інформацією за допомогою комп'ютера; використовувати можливості мережевих програмних систем для вирішення теоретичних і практичних завдань у галузі професійної діяльності; вміє

користуватися електронними словниками.

Наукова робота повинна мати практичне значення, після оприлюднення її можна використовувати як методичний посібник.

Керівництво курсовою роботою. Курсова робота з методики навчання української мови виконується під безпосереднім керівництвом викладача кафедри стилістики та культури української мови.

На вступній консультації студент одержує загальні настанови для роботи над темою: визначається обсяг матеріалу, який стане предметом дослідження, з'ясовується актуальність обраної проблеми, мета і поетапні завдання наукового пошуку, окреслюється попередній план та з'ясовується наявність спеціальної літератури. У процесі написання курсової роботи керівник надає систематичні консультації здобувачу, контролює хід виконання роботи відповідно до плану.

За бажанням, здобувач вищої освіти може стати членом проблемної групи, яку організовує його науковий керівник, і долучатись до різних наукових заходів у рамках роботи проблемної групи.

Організація процесу написання курсової роботи. Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе алгоритм написання наукової роботи. Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми та аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист наукової роботи.

Наукову роботу доцільно виконувати в такій послідовності:

- вибір теми;
- з'ясування об'єкта і предмета дослідження;
- визначення мети і завдань дослідження;
- виявлення й відбір літератури з теми, її вивчення;
- складання попереднього плану;
- написання вступу;
- виклад теорії і практики вивчення досвіду роботи;

- формулювання висновків і рекомендацій;
- оформлення списку використаних джерел та додатків;
- здійснення літературного й технічного оформлення роботи;
- підготовка до захисту, захист курсової роботи.

Структура курсової роботи. Курсова робота з методики навчання української мови має характер завершеного наукового дослідження як щодо змісту, грамотності та логічності викладу теми, так і форми, структури тощо.

Курсова робота зазвичай має таку структуру:

- титульна сторінка (*Додаток А1*);
- зміст (*Додаток Б1*);
- перелік умовних позначень (за необхідності) (*Додаток В*);
- вступ;
- основна частина (практикується два розділи, хоча допускається і три розділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

На особливу увагу заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її дослідження. Усі складники курсової роботи мають бути взаємопов'язаними між собою і розкривати зв'язок методики як науки з практикою навчання української мови.

1.2. ЕТАПИ РОБОТИ

Процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи:

- 1) підготовчий етап;
- 2) етап роботи над змістом;
- 3) заключний етап.

Підготовка дослідження вимагає наполегливості, систематичності у праці упродовж навчального семестру, року.

Підготовчий етап до написання наукової роботи. Цей етап починається з вибору теми наукової роботи, її осмислення та обґрунтування.

Вибір теми дослідження. Тематика курсових робіт із методики навчання української мови формується на початку навчального року і затверджується кафедрою стилістики та культури української мови. Тема має відповідати робочій програмі з «Методики навчання української мови», бути пов'язаною з актуальними напрямками лінгводидактики, з розв'язанням практичних професійних завдань і спрямованою на досягнення програмних результатів навчання, зафіксованих в освітній програмі першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

Із переліку тем, запропонованих кафедрою, студент обирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам та здібностям. Здобувачам освіти надається можливість подавати власні пропозиції щодо тематики курсових робіт на кафедру стилістики та культури української мови. Після розгляду пропозицій і затвердження тем здобувачі можуть обирати теми лише зі списку, запропонованого кафедрою. Перевага віддається темі, при розробці якої студент може виявити максимум власної творчості та ініціативи. З цією метою необхідно ознайомитися з тематикою наукових робіт (*Додаток А*). Під час вибору теми треба з'ясувати її актуальність, наявність спеціальної літератури, методичних матеріалів для аналізу.

З'ясування об'єкта, предмета і мети дослідження. Під час з'ясування об'єкта, предмета і мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою курсової роботи є системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження є сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в цій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, необхідно знайти відповідь на запитання: *що розглядається?* Разом із тим предмет окреслює аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти й функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом є те, що досліджується. А предметом – те, що в цьому об'єкті вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження з методики навчання української мови можуть бути: процес формування в учнів понять про мовні одиниці, мовленнєвий розвиток учнів, навчально-виховний процес, у якому функціують ті факти, що є предметом дослідження. Предметом дослідження курсових робіт із методики навчання української мови можуть бути: методика опрацювання певних мовних явищ в загальноосвітній школі, методика збагачення мовлення учнів, творчі вправи як засіб розвитку мотивації до вивчення української мови тощо.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом і шляхом досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає розв'язання студентами проблеми, яка висвітлює суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці та вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат відтворює очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється двоступенево: перша частина – у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді користі для учня або групи учнів із урахуванням їхніх вікових або індивідуальних особливостей.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

- з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;

- з обґрунтуванням методичного підходу та перевіркою його ефективності на практиці;

- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;

- із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Визначення завдань дослідження. *Завдання дослідження*, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку в досягненні мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані з виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються завдання, зорієнтовані на:

- вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);

- характеристику нового розв'язання певної наукової проблеми;

- обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;

- розробка рекомендацій для практичного використання результатів дослідження.

Весь комплекс завдань – це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів певного наукового пошуку.

Відбір методів дослідження. Методи дослідження в педагогіці – це прийоми, процедури та операції емпіричного та теоретичного пізнання й вивчення явищ педагогічної дійсності. У найбільш загальному розумінні метод – це шлях, спосіб досягнення поставленої мети й завдань дослідження. Він відповідає на запитання: *як пізнавати?*

Для розв’язання поставлених завдань наукової роботи з методики навчання української мови може використовуватися комплекс таких **методів дослідження**:

- **емпіричні:** бесіди з учителями й учнями; тестування вчителів-словесників й учнів певних класів із метою діагностування рівня сформованості лексичних та мовленнєвих умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз уроків української мови; аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей учнів; моделювання уроків для певних класів за визначеним розділом із метою посилення окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

- **теоретичні:** вивчення та аналіз мовознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз навчальних програм, шкільних підручників та методичних посібників із української мови; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розробка змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу учнів; статистична обробка й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

Опрацювання наукових джерел. Укладання попереднього бібліографічного списку. Під час укладання бібліографічного списку необхідно звертати увагу на різноманітні публікації: монографії, дисертації, автореферати дисертацій, періодичні видання (газети, журнали), збірники наукових праць. Варто з’ясувати коло методистів, які вивчали питання, пов’язані з обраною темою дослідження.

Для пошуку літератури варто використовувати каталоги бібліотек (систематичні, предметні, алфавітні), реферативні журнали тощо. Знайомитися з літературою треба починати з найновіших публікацій (зворотно-хронологічний підхід): зміст видань останніх років охоплює матеріали попередніх методичних розробок. Вивчення літератури необхідно розпочинати з праць, де проблема відображається загалом, а потім переходити до вузких досліджень.

Ознайомлення з посібниками, монографіями тощо починається з титульного аркуша для з'ясування, де, ким, коли вони були видані. Необхідно переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, повернутися до передмови, де розкрито його призначення, завдання, поставлені автором.

Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від доказів та ілюстративного матеріалу. З'ясувавши ідею та аргументи, якими автор її доводить, варто виписати всі необхідні цитати, факти, умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Зміст курсової роботи. Успішне виконання курсової роботи залежить значною мірою і від техніки письмового викладу студентом результатів власного дослідження. Тому перед безпосереднім написанням наукової роботи автор повинен глибоко продумати план, композицію викладу матеріалу, а також ознайомитися з вимогами до змісту і технічного оформлення наукових робіт із методики навчання української мови. Цей вид роботи доцільно спочатку готувати у попередньому (чорновому) варіанті. До остаточного тексту наукової роботи вносяться всі зміни, запропоновані науковим керівником.

Готуючись до викладення тексту курсової роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка розкривається. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (параграфів). Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ (параграф) – окрему частину цього питання.

Основна частина (назва першого розділу; назва другого розділу) наукової роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають із нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють короткі висновки, що дає змогу вивільнити загальні висновки від зайвих подробиць. Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) містить аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідних пошуків. Студент шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення й висвітлення проблеми, визначає своє місце у її розв'язанні, виявляючи ті питання, які залишилися нез'ясованими.

Практичні розділи (може бути один практичний розділ) із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора з виділенням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Розробляється система вправ, методів і прийомів роботи або система уроків, які забезпечують ефективність вивчення теми дослідження. У таблиці подаються наслідки перевірної роботи, проведеної студентом під час педагогічної практики в експериментальному класі. Для порівняння результатів перевірну роботу проводять також в іншому класі, який не працював за системою студента-практиканта (цей клас називають контрольним). Наслідки роботи також оформляють у таблиці. Порівняння цифрових даних результатів перевірної роботи в експериментальному та контрольному класах свідчатиме про ступінь ефективності апробованої студентом методики вивчення теми дослідження.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного

практичного досвіду. Необхідно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Кожний доказ має впливати з попереднього. Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних навчальних закладів, у яких проводиться дослідження.

Оперативно і в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе оволодіння студентом основними методами дослідження: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу та ін. Найкращих результатів можна досягти при комплексному використанні цих методів, проте варто мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в роботі культурологічних і документно-інформаційних установ протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду загалом дасть змогу виконати основне завдання наукового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

Заключний етап у підготовці курсової роботи. На цьому етапі передбачається остаточне вдосконалення студентом вступу та висновків до наукової роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів.

Вступ доцільно писати після того, як написана основна частина курсової роботи. У вступі характеризується *стан досліджуваної проблеми* (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), обґрунтовується *актуальність теми*, що вивчається, її *практична значущість*; пропонується *огляд літератури з теми дослідження*; визначаються *об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження*; розглядаються *методи*, за допомогою яких воно проводилося; розкривається *структура* роботи. Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.

Охарактеризувавши стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), визначають *актуальність теми наукової роботи з методики навчання української мови*.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних державних документах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи (10–15 джерел). Огляд має бути систематизований аналізом теоретичної, методичної та практичної новизни,

значущості, переваг та недоліків розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином:

- роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми;
- теоретичні роботи, які повністю присвячені темі;
- роботи, що розкривають тему частково.

В огляді не варто наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи у списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про ступінь висвітлення в літературі основних аспектів теми.

Логічним завершенням наукової роботи є **висновки**. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного функціонування культурологічних і документних систем, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Список використаної літератури складається на основі робочої картотеки і відображає обсяг використаних джерел та ступінь вивченості досліджуваної теми. Список використаної літератури становить зведений перелік тих джерел, які послужили методологічною, спеціальною теоретичною і науково-методичною опорою при виконанні наукової роботи. До списку літератури зараховуються лише ті праці, які згадувались або використовувались в роботі. Цей список літератури свідчить про обсяг опрацьованих автором наукової роботи джерел, рівень вивчення ним досліджуваної проблеми та навички роботи з лінгводидактичною літературою. На наукові джерела, подані в бібліографії,

повинні бути покликання в тексті наукової роботи. Уся бібліографія подається в алфавітному порядку і має бути оформлена з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. У списку наукової літератури мають переважати нові видання.

Завершуючи написання наукової роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна подавати в тексті або оформляти у вигляді додатків. За потреби до додатків доцільно вносити допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприймання роботи:

- експериментальні матеріали;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- картки;
- списки слів чи конструкцій, що вивчаються в роботі;
- методичні розробки;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації тощо.

Усі додатки оформлюють як продовження наукової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток.

1.3. ОБСЯГ І ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсову роботу набирають на комп'ютері та роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм) через 1,5 інтервали

комп'ютерного набору тексту до 29-30 рядків на сторінці 14 кеглем. Обсяг основного тексту курсової роботи має становити для гуманітарного напрямку до 30 сторінок. Поля виставляють таких розмірів: ліве – 25-30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Кегель друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин курсової роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» – друкують великими літерами з вирівнюванням по центру. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці, картосхеми та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Однак всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають суцільній нумерації. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків (діаграм), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок роботи. На титульній сторінці номер не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки. Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Назву розділу друкують великими літерами з вирівнюванням по центру. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти

крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

За необхідності, у межах підрозділу можуть бути виокремлено пункти. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Номери та назви підрозділів і пунктів друкують з абзацу з вирівнюванням по ширині. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації (за винятком ілюстрацій, поданих у додатках) позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу з абзацу з вирівнюванням про ширині.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Після цього, по центру напівжирним шрифтом, назва таблиці. Якщо в розділі курсової роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Під час написання курсової роботи здобувач освіти повинен покликатися на джерела, включені до бібліографії за текстом, після згадування про них у квадратних дужках вказують номер, під яким вони зазначені в переліку, наприклад, [13] або [15, с. 9]. Якщо ж покликаються на кілька джерел, між ними ставиться крапка з комою, наприклад, [6], [12]. При покликанні на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки

ззначають їх номери (зокрема: «у розділі 2», «відповідно до 2.3.4», «рис. 1.3.», «за формулою (3.1)», «у рівнянні (1.12)», «у додатку Б», «у табл.1.2»). У повторних покликаннях на таблиці та ілюстрації потрібно вказувати скорочено слово «дивись» (див.).

Список використаних джерел містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Додатки оформлюють як продовження курсової роботи, розміщують після списку використаних джерел у порядку посилань на них у тексті роботи. Кожний додаток починається з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток, наприклад, додаток А. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

1.4. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота з методики навчання української мови подається науковому керівникові у термін, передбачений графіком освітнього процесу, але не пізніше 10 днів до захисту. Захист курсової роботи є однією з форм контролю знань, умінь, навичок та інших компетентностей, які визначені програмними результатами навчання за освітньо-професійною програмою підготовки здобувача першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Захист курсових робіт здійснюється у призначений день і час публічно у присутності комісії (провідних викладачів кафедри) та здобувачів освіти. Процедура захисту передбачає стислий виклад студентом головних завдань дослідження та їх розв'язання, висновки дослідження, відповіді на запитання.

Готуючи свій виступ, варто звернути увагу на таке:

- дотримання регламенту під час виступу (до 10 хвилин);

- стислий виклад положень і думок;
- логічний перехід від однієї частини до іншої;
- літературне мовлення, виразність, стилістичну вправність;
- використання необхідної наочності, технічних засобів навчання, ілюстративних матеріалів на плакатах, слайдах, плівках і електронних носіях.

У процесі захисту здобувач освіти має відповідати на запитання та зауваження присутніх.

Якість виконання й захисту здобувачем курсової роботи з української мови як окремого виду самостійної навчальної діяльності здійснюється за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів за виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Практична розробка	Захист роботи
40	40	20

Захищена курсова робота з методики навчання української мови реєструється у спеціальному журналі на кафедрі стилістики та культури української мови.

1.5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Згідно з «Положенням про оцінювання знань та умінь студентів Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 25.10.2018), курсові роботи оцінюють за спеціально розробленими критеріями.

Кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання
Відмінно (90-100)	Курсова робота виконана у повній відповідності до мети і задач та згідно з вимогами рекомендацій щодо її виконання; в ній докладно, логічно, послідовно та грамотно викладено самостійний аналіз зібраного матеріалу з теми; зроблено

	<p>аргументовані висновки; вирізняється високим рівнем наукової, мовної і стилістичної культури; оформлена відповідно до вимог ДСТУ.</p> <p>Під час захисту здобувач вищої освіти виявив глибокі знання навчального матеріалу за змістом теми курсової роботи, уміння творчо застосовувати теоретичні положення під час розв'язання науково-дослідних задач та обґрунтовувати прийняті рішення.</p>
Дуже добре (82-89)	<p>Курсова робота виконана у повній відповідності до мети і задач та згідно з вимогами рекомендацій щодо її виконання; в ній докладно, логічно, послідовно та грамотно викладено самостійний аналіз зібраного матеріалу з теми; зроблено аргументовані висновки; вирізняється високим рівнем наукової, мовної і стилістичної культури; оформлена відповідно до вимог ДСТУ. Проте допустив 2-3 неістотні неточності під час викладу матеріалу або формулювання висновків.</p> <p>Під час захисту здобувач вищої освіти виявив достатні знання навчального матеріалу за змістом теми курсової роботи, уміння творчо застосовувати теоретичні положення, під час розв'язання науково-дослідних задач та обґрунтовувати прийняті рішення. Проте допустив 2-3 неістотні недоліки.</p>
Добре (74-81)	<p>Курсова робота виконана у достатній відповідності до мети і задач та згідно з вимогами рекомендацій щодо її виконання; в ній докладно, логічно, послідовно та грамотно викладено самостійний аналіз зібраного матеріалу з теми; зроблено аргументовані висновки за наявності 3-4 неістотних неточностей; вирізняється достатнім рівнем наукової, мовної і стилістичної культури; оформлена переважно відповідно до вимог ДСТУ за наявності незначних відхилень.</p> <p>Під час захисту здобувач виявив достатньо повні знання навчального матеріалу за змістом теми, курсової роботи, уміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання науково-дослідних задач та обґрунтовувати</p>

	прийняті рішення. Проте допустив окремі неточності.
Задовільно (60-73)	<p>Курсова робота виконана переважно у відповідності до мети і задач та з певними відхиленнями щодо основних вимог рекомендацій щодо її виконання; в ній викладено аналіз зібраного матеріалу з теми з наявністю несуттєвих і незначної кількості суттєвих: помилок; зроблено дещо поверхові висновки; вирізняється певними порушеннями логіки, граматичних та стилістичних норм викладу; оформлена з переважно незначними відхиленнями від вимог ДСТУ.</p> <p>Під час захисту здобувач вищої освіти виявив знання навчального матеріалу за змістом теми курсової роботи на мінімальному рівні, уміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання науково-дослідних задач обґрунтовувати прийняті рішення. Проте допустив істотні недоліки.</p>
Незадовільно (0-59)	<p>Курсова робота не виконана або виконана не у відповідності до мети і задач та з відхиленнями щодо основних вимог і рекомендацій щодо її виконання; виклад матеріалу з теми є несамоостійним та супроводжується суттєвими помилками; зроблено поверхові або несамоостійні висновки; вирізняється порушеннями логіки, граматичних та стилістичних норм викладу; оформлена з відхиленнями від вимог ДСТУ.</p> <p>Під час захисту здобувач виявив фрагментарне знання навчального матеріалу за змістом теми курсової роботи, відсутність уміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання науково-дослідних задач. Допустив суттєві неточності у ході презентації дослідження.</p>

РОЗДІЛ 2

ДИПЛОМНА РОБОТА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здобувач вищої освіти, який отримує ОС «бакалавр» або «магістр», повинен бути не тільки професійно компетентним та ерудованим (що необхідно для подальшої педагогічної діяльності), а й володіти методологією наукової творчості, сучасними науковими технологіями, методами збору, обробки та подання наукової інформації. Ці завдання й визначають вимоги до підготовки кваліфікаційної роботи.

Бакалаврська робота – це вид науково-дослідної роботи здобувачів ОС «бакалавр», форма самостійного пошуку, поглибленого вивчення відповідної теми навчальної дисципліни. Метою написання й захисту бакалаврської роботи є перевірка рівня професійної підготовленості студента ОС «бакалавр», здобуття навичок підготовки до магістерської роботи. Написання бакалаврської роботи не є обов'язковим складником освітнього процесу і дозволяється лише здобувачам із найвищими результатами освітньої діяльності.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної і практичної підготовки в рамках нормативного та варіативного складників освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) і є формою контролю набутих магістрантом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь, навичок, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Основне завдання роботи – продемонструвати рівень наукової кваліфікації автора, вміння самостійно вести науковий пошук і розв'язувати конкретні наукові завдання.

Обидва різновиди дипломної роботи мають узагальнювальний характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки за відповідною ОПП, а з іншого – це

самостійні оригінальні наукові дослідження, що мають теоретично-практичну цінність для освітніх закладів різних рівнів.

Наявність апробаційних матеріалів (виступів на науково-практичних конференціях, опублікованих наукових статей, тез чи матеріалів конференцій) для магістерської роботи є обов'язковою, а для бакалаврської – бажаною.

2.1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Дипломна робота є випускною кваліфікаційною роботою науково-методичного характеру. За своїм змістом вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки та суті наукового завдання. Її потрібно подати в такому вигляді, який дозволяє оцінити, наскільки повно відображені й обґрунтовані в ній положення, висновки та рекомендації, їхня теоретична новизна та практична значущість.

Сукупність поданих на захист результатів має свідчити про наявність у здобувача вищої освіти навичок і умінь проведення наукової роботи в обраній сфері. Науковий рівень дипломної роботи мусить відповідати програмі навчання. Її виконання має не стільки розв'язувати наукові завдання, скільки продемонструвати рівень наукової кваліфікації автора, готовність самостійно вести науковий пошук, бачити професійні проблеми, володіти найбільш загальними методами дослідження, розробляти конкретні методики для збору матеріалу, аналізувати та узагальнювати одержані дані й робити відповідні висновки (згідно з поставленими в дипломній роботі дослідницькими завданнями).

Дипломна робота повинна містити **титульну сторінку, зміст, вступ, основну частину (2-3 розділи), висновки, список використаних джерел**, а також **додатки** (за необхідності).

Обсяг основного змісту роботи (без списку використаних джерел і додатків) – **80-90** сторінок комп'ютерного набору (для магістерської роботи) та **50-60** (для бакалаврської роботи).

При написанні дипломної роботи здобувач вищої освіти має обов'язково покликатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати. Коли використовується запозичений матеріал без покликання на автора та джерело, то дипломна робота знімається з розгляду незалежно від стадії проходження (без права повторного її захисту).

У дипломній роботі необхідно стисло, логічно та аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтологій. Її подають до захисту у вигляді спеціально підготовленого рукопису у твердому переплетенні.

2.2. ЕТАПИ РОБОТИ

Вибір теми. Вибір теми для дипломної роботи не повинен бути випадковим. Здобувач освіти уже під час написання курсової роботи має визначитись у своїх наукових інтересах, у межах яких він хотів би працювати й далі. Тематику дипломних робіт розробляє випускова кафедра (кафедра стилістики та культури української мови), далі вона затверджується на засіданнях кафедри та Ради факультету.

Проте здобувач освіти має право не тільки вибрати тему із запропонованого кафедрою списку, а запропонувати свою тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки, наприклад, досліджувати далі, поглиблювати й розвивати в контексті проблем профільної школи тему своєї курсової роботи.

При обранні теми магістрант мусить враховувати свої інтереси, нахили, а також такі чинники, як актуальність теми, її наукове та практичне значення, ступінь висвітлення питання в науковій літературі, доступність бази дослідження та ін.

Назва теми магістерської роботи повинна бути лаконічною, відповідати обраній спеціальності та суті наукової проблеми (завдання), вказувати на мету дипломного дослідження. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок. У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» і т. ін., в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Планування роботи. Після затвердження теми на відповідній кафедрі доцільно розпланувати час для роботи над нею. Терміни виконання здобувач вищої освіти визначає сам, враховуючи конкретні умови, свої індивідуальні особливості, бюджет часу, однак є одна обов'язкова вимога: магістерська робота повинна бути подана в термін, який визначається графіком освітнього процесу і встановлений кафедрою (попередній захист роботи) та університетом (захист дипломної роботи перед державною екзаменаційною комісією).

При складанні календарного плану особливо суттєвим є дотримання логічної послідовності виконання етапів роботи. Встановлення конкретних термінів проведення дослідження не тільки сприяє самоорганізації здобувача освіти, а й дає можливість своєчасно отримати консультацію наукового керівника, який може на всіх етапах виконання дипломної роботи контролювати її хід і коригувати зміст.

Розробка методологічного апарату дослідження. Методологічний апарат дипломної роботи (актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, його мета і завдання дослідження, методи дослідження та ін.) визначається у *вступі*.

Актуальність обраної *теми* – це її наукове та практичне значення, тобто усвідомлення того, що нового додасть ця робота в науці, де можна загалом або частково використати її результати, адже після оприлюднення результати дослідження стануть надбанням широкого кола людей, яких цікавить ця проблема.

У зв'язку з цим дипломна робота повинна бути високої якості, а кожен здобувач освіти має прагнути, щоб його робота була корисною для певного кола людей.

Обґрунтування актуальності теми дослідження здійснюється на основі аналізу проблемної ситуації, яка відображає суперечність між реальним станом об'єкта дослідження та сучасними завданнями. Опис актуальності теми не повинен бути надто об'ємним (1–1,5 сторінки).

Одночасно здобувач вищої освіти має правильно визначити об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – частина об'єктивної (педагогічної, психологічної, та ін.) реальності, яку потрібно дослідити.

Предмет дослідження – якийсь конкретний бік, аспект, властивість або відношення об'єкта дослідження. Об'єкт – це ціле, предмет – якась його частина. Предмет наукового дослідження міститься в межах об'єкта як вузька, чітко окреслена частина реальності, яка безпосередньо досліджується.

Наприклад, об'єкт дослідження – процес навчання української мови здобувачів ЗЗСО, предмет – особливості інноваційного навчання української мови п'ятикласників у контексті ідей НУШ.

Потрібно зазначити, що той самий об'єкт дослідження може мати багато предметів дослідження.

Після визначення об'єкта та предмета надзвичайно важливо в науковому дослідженні визначити мету та окреслити його завдання.

Мета наукового дослідження – головний елемент структури та надзвичайно важливий методологічний інструмент дослідження.

Для правильного визначення мети дослідження потрібно чітко з'ясувати:

1. Сутність досліджуваної проблеми та її головні суперечності, основні проблемні питання теоретичного та (або) експериментального характеру, які підлягають розв'язанню шляхом наукового дослідження.

2. Сучасне теоретичне знання, яке може бути використане для пояснення структури та законів функціонування об'єкта, який вивчається.

3. Основні шляхи й обсяги необхідного теоретичного та (або) експериментального обґрунтування предмета дослідження.

4. Відомі в лінгводидактиці (або провідній щодо об'єкта дослідження науці) методи й засоби для проведення теоретичного та (або) експериментального вивчення предмета.

Не потрібно формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Основними методологічними вимогами до виокремлення **завдань дослідження** є такі:

1. Завданнями дослідження називають проблемні запитання, відповіді на які необхідні для досягнення мети дослідження.

2. Визначення, формулювання та послідовність викладу завдань дослідження мають чітко відповідати його темі, об'єкту, предмету, меті.

3. Сукупність поставлених у дослідженні завдань повинна бути мінімальною, достатньою для досягнення мети дослідження.

Наведемо приклади розробки методологічних засад дослідження конкретної дипломної роботи.

Приклад 1

Тема магістерської роботи: «Інноваційні технології навчання української мови п'ятикласників у контексті ідей НУШ».

Об'єкт дослідження – процес навчання української мови здобувачів ЗЗСО.

Предмет дослідження – особливості інноваційного навчання української мови п'ятикласників у контексті ідей НУШ.

Мета – дослідити педагогічні умови інноваційного навчання української мови п'ятикласників у контексті ідей НУШ, розробити та апробувати

експериментальну систему інноваційного навчання української мови учнів п'ятого класу.

Завдання дослідження:

- дослідити наукові основи інноваційного навчання української мови у контексті ідей НУШ, зокрема проаналізувати інноваційність в освіті як філософську та педагогічну проблему, схарактеризувати інноваційні технології навчання української мови в контексті ідей НУШ, дослідити психологічні аспекти сприймання інноваційного навчання учнями молодшого підліткового віку;

- проаналізувати нормативну базу дослідження;

- розробити експериментальну систему навчання української мови п'ятикласників із застосуванням інноваційних технологій та апробувати її у ЗЗСО;

- описати перебіг та результати педагогічного експерименту.

Приклад 2

Тема бакалаврської роботи – «Застосування гіпертекстів на уроках української мови в основній школі».

Об'єкт дослідження – процес навчання української мови здобувачів ЗЗСО.

Предмет дослідження – методика застосування гіпертекстів під час вивчення української мови в основній школі.

Мета роботи полягає у вивченні психолого-педагогічних умов використання гіпертексту у освітньому процесі, розробленні експериментальної методики навчання української мови із застосуванням гіпертекстів у школі та перевірки її ефективності.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати суть поняття «гіпертекст» із наукової, зокрема лінгвістичної точки зору.

2. Розглянути педагогічні та психологічні умови ефективного впровадження гіпертексту у процес вивчення української мови.

3. Проаналізувати програму та підручники в контексті теми дослідження.

4. Перевірити рівень готовності учнів та вчителів до використання гіпертекстів у освітньому процесі.

5. Розробити експериментальну методику навчання української мови із застосуванням гіпертекстів у основній школі та перевірити її ефективність.

Вступ до магістерської роботи містить також узагальнений опис методів та організації дослідження.

Метод дослідження – (від гр. μέθοδος – шлях дослідження, спосіб пізнання) – нормативний обґрунтований спосіб проведення наукового дослідження. Це шлях наукового пізнання, який випливає із загальних теоретичних уявлень про сутність об'єкта дослідження.

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватися на двох рівнях: емпіричному (коли здійснюється процес накопичення фактів) і теоретичному (на якому здійснюється узагальнення знань), то, відповідно до цих рівнів, загальні методи пізнання умовно діляться на три групи:

- *методи емпіричного дослідження*: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент;

- *методи теоретичного дослідження*: ідеалізація (мислительний акт, пов'язаний із утворенням понять про об'єкти), формалізація (пізнання об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучної мови), логічні й історичні (дозволяють відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити і зрозуміти його в розвитку) методи;

- *методи, що можуть бути застосовані на емпіричному і теоретичному рівнях*: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання.

Для розв'язання поставлених завдань дипломної роботи з методики навчання української мови може використовуватися комплекс таких **методів дослідження**:

- **емпіричні**: бесіди з учителями й учнями; тестування вчителів-словесників й учнів певних класів із метою діагностування рівня сформованості лексичних та мовленнєвих умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз уроків

української мови; аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей учнів; моделювання уроків для певних класів за визначеним розділом із метою посилення окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

- **теоретичні:** вивчення та аналіз мовознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз навчальних програм, шкільних підручників та методичних посібників із української мови; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розробка змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу учнів; статистична обробка й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

Таким чином, вступна частина дипломного дослідження дуже важлива за своєю значущістю, адже спрямовує подальшу дослідницьку роботу магістранта.

Аналіз літератури з обраної теми. Наступним етапом роботи є складання критичного огляду літератури з обраної теми. Якщо у вступі лише коротко і аргументовано пояснюється, чому актуальна в науковому і практичному аспекті ця тема, доводиться необхідність її опрацювання, то ретельний огляд джерел із обраної теми оформляється в окремий розділ. Виклад матеріалу можна вести або в хронологічній послідовності, або за проблемними питаннями. Вибір того чи іншого варіанта залежить від характеру теми та зібраного матеріалу, глибини висвітлення окремих питань у науковій літературі.

Наприкінці першого розділу на підставі теоретичного аналізу літератури та її узагальнення формулюються вихідні положення, які й будуть взяті здобувачем вищої освіти за основу його дослідження, визначатимуть вибраний напрям наукового пошуку.

При доборі літератури з теми необхідна серйозна й кропітка робота, бо слід враховувати, що з кожної проблеми лише за останні десятиліття примножена

велика кількість літератури, обсяг якої з кожним роком збільшується. Для полегшення роботи треба використовувати бібліотечні інформаційно-пошукові системи, корисними є також електронні ресурси мережі Інтернет.

Отримана наукова інформація закріплюється в тексті дипломної роботи у вигляді словесного або ілюстративного матеріалу, в яких магістрант впорядковує на свій розсуд наукові факти, доводить наукову цінність або практичну значущість тих чи інших теоретичних положень, називаючи авторів і покликаючись на джерела, з яких запозичені матеріали або окремі результати.

Розробка основної частини роботи. Основна частина дипломної роботи вміщує виклад основних методики експериментального дослідження. У ній з вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень із виокремленням того нового, що вноситься в розробку означеної проблеми. Здобувач вищої освіти повинен оцінювати повноту розв'язання поставлених завдань, визначати достовірність одержаних результатів, порівнювати їх із аналогічними результатами українських і зарубіжних дослідників, обґрунтовувати необхідність подальших досліджень.

У процесі обробки одержаного матеріалу виникають, звичайно, окремі питання, деякі з яких здобувач може розв'язати самостійно, звертаючись до першоджерел, до літератури. Проте бувають питання, які потребують консультації з науковим керівником.

При оформленні дослідницького матеріалу корисно складати таблиці, графіки, схеми, діаграми, які обов'язково аналізуються і пояснюються.

Наприкінці практичної частини дослідження повинні бути висновки про ефективність експериментальної методики дослідження.

Формулювання загальних висновків. У загальних висновках описуються найважливіші наукові та практичні результати, отримані в дипломній роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (завдання), її

значення для науки та практики. Далі формулюють висновки й рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан розробки питання. Потім розкриваються методи та результати розв'язання поставленої в роботі наукової проблеми (завдань), які порівнюються з матеріалами відомих досліджень.

У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати їхню достовірність, викласти рекомендації щодо їхнього використання і подальшого дослідження проблеми.

Складання списку використаних джерел і оформлення додатків.
Список використаних джерел слід розміщувати в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів або заголовків. Можна його також розміщувати в порядку згадування джерел у тексті за їх наскрізною нумерацією.

До *додатків* доцільно включати допоміжний матеріал, що необхідний для повноти сприйняття роботи: тексти анкет, таблиці та графіки допоміжних емпіричних даних, розгорнуті конспекти експериментальних уроків, систему вправ і завдань для експериментально-дослідного навчання методики, протоколи та матеріали дослідження; довідки про впровадження тощо.

2.3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломна робота повинна свідчити про вміння магістранта стисло, логічно та аргументовано викласти зміст і результати дослідження, а оформлення її тексту має відповідати загальним вимогам Вищої атестаційної комісії України до оформлення дисертацій [13, с. 29-45].

Дипломну роботу друкують за допомогою комп'ютерного набору на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 мм x 297 мм) з міжрядковим інтервалом 1,5 до тридцяти рядків на сторінку. Шрифт Times New Roman, розмір – 14.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – не менше за 25 мм, правий – не менше за 10 мм, верхній та нижній – не менше за 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, рядок – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи має бути однаковою.

Титульна сторінка дипломної роботи повинна включати:

- найменування вищого закладу освіти та назву кафедри, де виконана робота;
- прізвище, ім'я та по батькові автора;
- назву роботи; шифр і найменування спеціальності;
- прізвище та ініціали наукового керівника, науковий ступінь, учене звання;
- прізвище та ініціали рецензента, науковий ступінь, учене звання;
- місто і рік (*Додаток А2*).

Зміст подають на початку роботи. Він містить: найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів, зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатка (*Додаток Б 2*).

Текст основної частини магістерської роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу в розрядці в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та

текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини дипломної роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел, не мають порядкового номера (тобто не можна друкувати: «І. ВСТУП» або «Розділ 3. ВИСНОВКИ»). Номер розділу ставлять після слова «Розділ», після номера крапку не ставлять, потім із нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи (пункти) нумерують у межах кожного розділу (підрозділу). Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу (пункту) повинна стояти крапка, наприклад: (2.3.) (третій підрозділ другого розділу), (1.3.2.) (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому самому рядку йде заголовок підрозділу (пункту).

Ілюстрації (рисунок, схеми, графіки та ін.) і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом (Рис.) і нумерують послідовно в межах розділу. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового

номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Правила цитування та покликання на використані джерела. При написанні дипломної роботи потрібно робити покликання на використані джерела, ідеї і висновки, на яких розроблюється проблема та вирішуються завдання дослідження, а також на рисунки, таблиці, матеріали додатка (*Додаток А*), які наводяться в самій роботі. Це дає змогу відшукати документи й перевірити достовірність цитованих відомостей, допомагає краще зрозуміти зміст тексту дипломної роботи.

Загальні *вимоги до цитування* такі:

а) текст цитати починають і закінчують лапками та наводять у тій граматичній формі, в якій його подано у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання; використання цитати у тексті передбачає вказування номера джерела у списку літератури та обов'язково номер сторінки джерела, із якого взято цитату;

б) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора; пропуск окремих слів при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками;

в) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути дуже точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів;

г) кожна цитата і непряме цитування обов'язково супроводжуються покликанням на джерело за його порядковим номером у «Списку використаних джерел», наприклад, [5], [34]. Якщо використовують відомості з монографій,

оглядових статей, інших джерел із великою кількістю сторінок, тоді в покликанні необхідно точно вказати також номери сторінок із джерела, на яке дано покликання в роботі, наприклад, [6, с. 15], [17, с. 123-125].

На всі таблиці, рисунки, які є в роботі, мають бути покликання в тексті, до того ж слово «таблиця», «рисунок» у тексті пишуть скорочено, наприклад: «у табл. 1.2», «на рис. 3.2».

Вимоги до оформлення списку використаних джерел. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після загальних висновків. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв. Джерела, як уже було сказано раніше, можна розміщувати одним із таких способів: в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у порядку появи покликань у тексті, у хронологічному порядку. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно подавати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць. Приклади оформлення різних типів видань подані в *додатку Г*

Вимоги до оформлення додатків. Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках після «Списку використаних джерел». Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток має мати заголовок, надрукований угорі малими літерами, починаючи з першої великої, і бути симетрично розташованим щодо тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток (А, Б, В і т. д.). Літери Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь у нумерації додатків не використовуються.

2.4. ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Готуючись до захисту виконаної дипломної роботи, здобувач вищої освіти складає тези або конспект свого виступу. У ньому він повинен коротко пояснити причини обрання теми, обґрунтувати її актуальність, охарактеризувати джерельну базу вивчення питання, коротко повідомити про зміст своєї роботи за розділами та результати дослідження. При підготовці до захисту треба визначитися, чи потрібний на ньому наочний матеріал (таблиці, малюнки, схеми, діаграми тощо). Якщо потрібний, то варто заздалегідь підготувати його або у вигляді електронної презентації, або у роздрукованому вигляді. Здобувачеві вищої освіти надається час для виступу (7-10 хв), після чого він відповідає на запитання членів ДЕК. Відповідь повинна бути короткою, але чіткою, обґрунтованою та вичерпною.

Захист дипломної роботи відбувається публічно на засіданні державної екзаменаційної комісії. Відповідно до «Положення про екзаменаційну комісію у Рівненському державному гуманітарному університеті» здобувач повинен пред'явити ДЕК оформлену згідно з вимогами, надруковану і переплетену у тверду палітурку дипломну роботу, а також таку супровідну документацію:

- письмовий відгук керівника з характеристикою діяльності випускника під час виконання кваліфікаційної роботи;
- подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи, в якому містяться дані про успішність, висновок керівника, висновок кафедри;
 - супровідні стенди, презентації тощо;
 - анотація до роботи (для освітнього ступеня «магістр» анотація українською та англійською мовами);
 - письмова рецензія на кваліфікаційну роботу;
 - висновок комісії з дотримання академічної доброчесності.

Рецензування кваліфікаційних робіт освітнього ступеня «магістр» доручають висококваліфікованим спеціалістам виробничих, наукових і проєктних

організацій, працівникам і викладачам закладів вищої освіти (які не працюють в університеті). Як виняток, при відсутності в регіоні необхідної кількості таких спеціалістів кваліфікаційні роботи освітнього ступеня «бакалавр» можуть рецензувати викладачі, які працюють в університеті. Склад рецензентів затверджується деканом факультету за поданням завідувача відповідної кафедри. Рецензент повинен оцінити роботу за національною шкалою та шкалою ЄКТС. Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від захисту.

Після успішного захисту рукопис магістерської роботи зберігається на випусковій кафедрі, а електронний варіант роботи – в Інституційному репозитарії РДГУ.

2.5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ

Згідно з «Положенням про оцінювання знань та умінь студентів Рівненського державного гуманітарного університету» (протокол № 9 від 25.10.2018), кваліфікаційні роботи оцінюють за спеціально розробленими критеріями.

Кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання
Відмінно (90-100)	Здобувач вищої освіти глибоко і повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; всебічно проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки; продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Під час захисту продемонстрував глибоке і всебічне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення.

<p>Дуже добре (82-89)</p>	<p>Здобувач вищої освіти повністю розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки; продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив 2-3 незначні неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував глибоке знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення. Допустив 2-3 незначні неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Добре (74-81)</p>	<p>Здобувач вищої освіти достатньо повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував теоретичні джерела; розробив доцільну методику наукового дослідження; грамотно, послідовно, логічно виклав зміст роботи, зробив переважно аргументовані висновки; продемонстрував досить високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив 3-4 неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував достатньо повне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення. Допустив 3-4 неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Задовільно (60-73)</p>	<p>Здобувач вищої освіти недостатньо повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував незначну кількість теоретичних джерел; розробив недостатньо доцільну методику наукового дослідження; виклав зміст роботи з порушення логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки;</p>

	<p>продемонстрував переважно достатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив значні неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував поверхове знання досліджуваної проблеми та переважно достатній володіння культурою усного мовлення. Допустив значні неточності у ході презентації дослідження.</p>
<p>Незадовільно (0-59)</p>	<p>Здобувач вищої освіти не розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував незначну кількість теоретичних джерел; розробив недоцільну методику наукового дослідження; виклав зміст роботи зі значними порушення логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки; продемонстрував недостатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення. Допустив суттєві неточності під час викладу основних положень або висновків. Під час захисту продемонстрував недостатнє знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення. Допустив суттєві неточності у ході презентації дослідження.</p>

РОЗДІЛ 3

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Дотримання принципів академічної доброчесності належить до однієї з основних цінностей корпоративної культури всіх учасників освітнього процесу будь-якого закладу вищої освіти.

Даючи відповідь на запитання *Що таке академічна доброчесність?*, звернімося до Закону України «Про освіту», у якому подано визначення цього поняття. «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» (Закон України «Про освіту», стаття 42).

Основними видами порушення академічної доброчесності є:

- академічний плагіат;
- зловживання результатами освітньої та/або наукової діяльності;
- обман;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- присвоєння авторства;
- створення академічного тексту на замовлення;
- несамостійне виконання завдання;
- необ'єктивне оцінювання;
- хабарництво.

Зазначені вище види порушень академічної доброчесності можна узагальнено назвати *академічним шахрайством*.

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої педагогічної освіти передбачає запобігання та виявлення академічного плагіату у

наукових роботах здобувачів вищої освіти. Наукова робота з методики навчання української мови – це самостійний вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти, який засвідчує вміння студента працювати з джерелами, узагальнювати й аналізувати фактичний матеріал, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані за час підготовки за освітньою програмою здобуття першого (другого) рівня вищої освіти, має елементи наукового дослідження.

У процесі підготовки наукової (курсової чи дипломної) роботи з методики навчання української мови особлива увага звертається на недопущення порушення здобувачами правил академічної доброчесності. До таких порушень відноситься насамперед академічний плагіат.

Академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» (Закон України «Про освіту», стаття 42).

Таким чином, під академічним плагіатом розуміємо використання в кваліфікаційній роботі чужого тексту, опублікованого на паперовому або електронному носії, без покликання на джерело або при наявності покликань, у яких обсяг і характер запозичень ставлять під сумнів самостійність виконання роботи загалом або будь-якого з її розділів.

С. Омельчук у своїй книзі «Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти» наводить 12 найтипівіших видів академічного плагіату здобувачів освіти (за версією сайту <https://www.turnitin.com/> в перекладі з англійської мови С. Чуканової):

1. *Студентська змова*. Робота над індивідуальним завданням з іншими студентами.

2. *Дослівний плагіат*. Повне копіювання тексту без покликання на джерело.

3. *Самоплагіат*. Повторне використання власних раніше опублікованих робіт без належного зазначення авторства.

4. *Мозаїчний плагіат*. Комбінування фраз та тексту з кількох джерел в одній роботі. Компонування речень без цитувань та покликань.

5. *Автоматична модифікація тексту*. Оброблення чужого тексту за допомогою програмного забезпечення (автоматичного перекладання чи перефразування) з метою приховання слідів плагіату.

6. *Робота на замовлення*. Залучення третьої сторони (без оплати або за гроші) для виконання завдання та представлення роботи як власної.

7. *Ненавмисний плагіат*. Помилки в цитуванні джерела або ненавмисне перефразування тексту.

8. *Плагіат-переказ*. Перефразування чужих ідей без зазначення оригінального джерела.

9. *Плагіат комп'ютерного коду*. Копіювання чи зміна вихідного коду без дозволу та належного згадування автора.

10. *Модифікація списку джерел*. Надання неточної чи неповної інформації про джерела, щоб їх неможливо було знайти й верифікувати.

11. *Змінення тексту вручну*. Маніпуляції з текстом з метою обману програм, що перевіряють тексти на плагіат.

12. *Плагіат даних*. Фальсифікація чи фабрикація даних, привласнення чужих напрацювань, що призводить до створення негативного іміджу науковця, видавця чи наукової установи.

Із метою виявлення і запобігання академічного плагіату у Рівненському державному гуманітарному університеті усі дипломні роботи студентів обов'язково проходять перевірку на унікальність за допомогою комп'ютерної програми AntiPlagiarism.NET, що рекомендована до використання Міністерством освіти і науки України та дозволяє виявити ступінь запозичень у роботі.

На підставі результатів комп'ютерної перевірки роботи на унікальність експертом видається звіт, із яким знайомляться студент і науковий керівник.

Здобувач освіти подає дипломну роботу з методики навчання української мови на електронну адресу rectorat@rdgu.uar.net для перевірки на плагіат у форматах *.doc, *.docx, *.rtf не пізніше, ніж за тиждень до її перевірки науковим керівником. Здобувач несе відповідальність за своєчасне надання електронної версії своєї наукової роботи. Він допускається до захисту дипломної роботи за наявності в ній не більше 49% запозиченого тексту. У разі перевищення зазначених відсотків запозиченого тексту здобувач має право доопрацювати дипломну роботу й повторно подати її на перевірку на унікальність за допомогою комп'ютерної програми AntiPlagiarism.NET.

Остаточне рішення про допуск/недопуск дипломної роботи до захисту приймає кафедра після опрацювання науковим керівником повного звіту подібностей, наданого експертом. (Часто детальний аналіз збігів свідчить про те, що вони в основному є короткими фразами, розкиданими в документі (випадкова схожість), цитатами або частково трансформованими фразами (з покликаннями на джерела), термінологічними сполученнями чи сполученнями ключових слів теми, клішованими конструкціями, що часто трапляються у наукових текстах, стереотипними фразами, що використовуються при формулюванні завдань у підручниках із української мови або у конспектах уроків мови і т. ін.).

Проаналізувавши повний звіт, науковий керівник подає на розгляд кафедри відповідне обґрунтування. Кафедра несе відповідальність за прийняте рішення.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Важинський С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 257 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. Київ–Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Горбачук Д. Формування дослідницького мислення у процесі вивчення курсу «Основи наукових досліджень». Академічна культура дослідника в освітньому просторі : матеріали науково-практичної конференції, 17 травня 2018 р. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. С. 96–100.
5. Григорук П. М., Хрущ М. А. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Кондор, 2017. 205 с.
6. Колоїз Ж. Основи академічного письма : практикум. Кривий Ріг.: ФОП Мариниченко С. В., 2019. 178 с.
7. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2018. 205 с.
8. Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : підруч. 2–ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2004. 331 с.
9. Мацько Л. І., Денискіна Г.О. Українська наукова мова (теорія і практика) : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 272 с.
10. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного оформлення списків літератури відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 / авт.-упоряд. Р. О. Дзумедзей, І. Я. Стрихар, Н. Г. Мазур. Івано-Франківськ, 2017. 7 с.

11. Омельчук С. А. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.

12. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. з алгоритмічними приписами. 2–ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

13. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій. Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів / упорядник Ю. І. Церков ; за ред. Р. В. Бойка. [2-е вид., випр. і доповн.]. Київ : редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Вид-во «Толока», 2008. С. 29-45.

14. Партико З. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Ліра-К, 2018. 232 с.

15. Положення про оцінювання знань та умінь здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету. URL : <http://rshu.edu.ua/navchannia/orhanizatsiia-osvitnoho-protsesu/polozhennia-ta-rekomendatsii>

16. Положення про екзаменаційну комісію у Рівненському державному гуманітарному університеті URL : <http://rshu.edu.ua/navchannia/orhanizatsiia-osvitnoho-protsesu/polozhennia-ta-rekomendatsii>

17. Семеног О. М. Культура наукової української мови: навч. посіб. / О. М. Семеног. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

18. Семеног О. М. Українська лінгводидактика : навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. 224 с.

19. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

20. Стеценко М. С., Палеха І. Ю. Основи науково-дослідної роботи: конкурентоспроможне подання результатів наукової та творчої діяльності: навч.-практ. посіб. Київ : Ліра-К, 2018. 206 с.

ДОДАТКИ

Додаток А 1

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра стилістики та культури української мови

КУРСОВА РОБОТА

з методики навчання української мови

на тему «Сучасні технології дистанційного навчання в школі»

Студентки IV курсу групи У-41
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Матвійчук Наталії Олексіївни
Керівник: канд. пед. наук, доц.
Златів Леся Михайлівна

Національна шкала: _____

Кількість балів: ___ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

Додаток А 2***Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи***

Рівненський державний гуманітарний університет
Філологічний факультет
Кафедра стилістики та культури української мови

Дипломна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра (бакалавра)

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
П'ЯТИКЛАСНИКІВ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Виконала студентка VI курсу
групи УМ-61 спеціальності 014 Середня
освіта (Українська мова і література)

Саливончик Анна Іванівна

Керівник – канд. пед. наук,
доц. Златів Леся Михайлівна

Рецензент – докт. пед. наук,
доц. Груба Таміла Леонідівна

Додаток Б 1

**Приклад оформлення змісту курсової роботи з теми:
«Методика роботи над орфоепічними навичками старшокласників»**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ.....	5
1.1. Орфоепічні норми сучасної української мови.....	8
1.2. Психологічні особливості усного мовлення старшокласників. Природа орфоепічної навички.....	11
1.3. Методична література про шляхи прищеплення учням норм літературної вимови	14
РОЗДІЛ 2. РОБОТА НАД ОРФОЕПІЄЮ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМОВОГО МАТЕРІАЛУ З РІДНОЇ МОВИ.....	17
2.1. Вивчення норм вимови на уроках фонетики.....	17
2.2. Розвиток мовного слуху старшокласників.....	19
2.3. Прийоми вироблення в учнів орфоепічних умінь.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	34

Додаток Б 2

*Приклад оформлення змісту дипломної роботи з теми:
«Робота з прецедентними феноменами в контексті когнітивної методики
навчання мови в 10 класі філологічного профілю»*

ЗМІСТ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ	Ошибка! Закладка не определена.
ВСТУП.....	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ I. ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ФЕНОМЕН ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Дослідження феномена прецедентності у лінгвістичній літературі.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Психологічні та психолінгвістичні аспекти дослідження	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Специфіка когнітивної методики навчання мови.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до першого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ II. СИСТЕМА РОБОТИ З ПРЕЦЕДЕНТНИМИ ФЕНОМЕНАМИ В КОНТЕКСТІ КОГНІТИВНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОВИ У 10 КЛАСІ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Аналіз програми і підручника з мови з боку досліджуваної проблеми	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Вихідні положення експериментального навчання.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.3. Система вправ і завдань із застосуванням прецедентних феноменів	Ошибка! Закладка не определена.
2.4. Перебіг і результати експериментального навчання.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до другого розділу.....	Ошибка! Закладка не определена.
ВИСНОВКИ	Ошибка! Закладка не определена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ Ушибка! **Закладка** **не**
определена.

ДОДАТКИ.....80

Додаток В

Приклад оформлення переліку умовних позначень

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АЛМ	–	активний лексичний мінімум
АЛС	–	активний лексичний словник
ГО	–	граматична одиниця
ГС	–	граматична структура
ЗМ	–	зразок мовлення
ЛО	–	лексична одиниця
МД	–	мовленнєва діяльність
МНУМ	–	методика навчання української мови
ОШ	–	основна школа
ПК	–	початкові класи
ПЛМ	–	пасивний лексичний мінімум
ПЛС	–	пасивний лексичний словник
ПМ	–	писемне мовлення
ТП	–	тексти-полілоги
УМ	–	усне мовлення
...	–	...

Додаток Г

**Зразки оформлення бібліографічного опису джерел
(за ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне
посилання. Загальні положення та правила складання)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
ДОКУМЕНТ	
Книги: Один автор	Семенов О. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
Два і більше авторів	1. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лекцій. Київ, 2011. 223 с. 2. Андрущенко В., Вернидуб Р., Куліненко Л. Наука. Педагогічна освіта. Практика. Київ : «МП Леся», 2017. 724 с. 3. Гриньова М. В., Оніпко В. В., Купріян К. В., Ходунай В. В. Світ рослин у творчості І. П. Котляревського : науково-популярні нариси. Полтава, 2017. 112 с.
Колектив авторів	Практикум з методики навчання української мови в середніх навчальних закладах : модульний курс : посіб. для студентів пед. ун-тів та ін-тів / кол. авт. ; за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
Без автора: редактор	Спортивная медицина: практические рекомендации / ред. Р. Джексон. Київ : Олимпийская литература, 2003. 384 с.
укладач	Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 2 : М-Я / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ. 2007. 624 с.
переклад	Бэнтли Э. Жизнь драмы / перевод с англ. В. Воронина; предисл. И. Минакова. Москва. : Айрис-пресс, 2004. 416 с.
Багатотомний документ: загалом	Енциклопедія історії України : в 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. Київ, 2003–2013. Т. 1–10.
окремий том	Франко І. Из секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилук

	(голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.
Матеріали конференцій, тези доповідей	1. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 2 листоп. 2017 р. Київ : Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. 246 с. 2. Синантропізація рослинного покриву України : тези наук. доп. Всеукр. наук. конф., м. Переяслав-Хмельницький, 27-28 квіт. 2006 р. Переяслав-Хмельницький, 2006. 240 с.
Збірник	Україна – сузір'я культур : збірник. Київ : Новий друк, 2018. 244 с.
Архівні документи	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.
Стандарти	1. ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с. 2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
Інші видання: законодавчі та нормативні документи	1. Закон України про рекламу (за станом на 25 січня 2000 р.) <i>Верховна Рада України</i> . Київ : Парламентське видавництво, 2000. 20 с. 2. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12 січ. 2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i> . 2017. № 20. С. 136–141.
правила	Правила пожежної безпеки в Україні. Затв. Мін-вом внутріш. справ України 30.12.2014. Чинний від 10.04.2015. Київ : Техніка, 2003. 157 с.
Каталог	Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року. Київ : Академперіодика, 2009. 444 с.
Бібліографічні покажчики	Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році. Львів : Укр. технології, 2007. 74 с.
Дисертації, автореферати	1. Копусь О. Теоретико-методичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-

дисертацій	філологів: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Ольга Антонівна Копусь. Одеса, 2013. 472 с. 2. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ. 2003. 20 с.
ЧАСТИНА ДОКУМЕНТА	
Стаття з матеріалів конференцій	Златів Л. Актуальні проблеми підготовки вчителя-філолога в умовах змішаного навчання та шляхи їх розв'язання. <i>Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнародною участю), 6 листопада 2020 року. Тернопіль : Вектор, 2020. С. 57–60.
Стаття збірника	Ішутіна О. Сутність і структура лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя рідної мови. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i> . Сер. : Педагогіка, соціальна робота. Вип. 36. Слов'янськ, 2015. С. 67–70.
Стаття з журналу	Златів Л. Трансформація лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя-словесника в умовах викликів сьогодення. <i>Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал</i> . Рівне : РОІППО, 2020. №4 (104). С. 54-59.
Стаття з газети	Дубогай О. Д. Щоденник здоров'я школяра. <i>Валеологія</i> . 1999. №7, квітень. С. 2–6.
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Книги	Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с. URL: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09- (дата звернення: 02.11.2017).
Статті з періодичних видань	Сімоненко Л. Методична компетентність як складник професійної компетентності вчителя української мови. <i>Науковий вісник Донбасу</i> . 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/nvd_2013_2_28.pdf
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.09.2019).
Сторінки вебсайтів	Чайка А. С. Інклюзивна освіта – шлях до повноцінної соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. <i>Всеосвіта</i> : вебсайт. URL: https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvita-slah-do-povnocinnoi-socializacii-ucniv-z-oor-1906.html (дата звернення: 12.08.2019).

Додаток Д 1

***Орієнтовні теми курсових робіт
з методики навчання української мови***

1. Відеолекція як метод навчання української мови в умовах змішаного навчання.
2. Умови ефективності застосування сучасних освітніх платформ у навчанні української мови в основній школі.
3. Застосування прецедентних феноменів на уроках української мови у профільних класах.
4. Формування у здобувачів середньої освіти умінь ущільнювати текст.
5. Застосування полікодових текстів на уроках мови в ЗЗСО.
6. Технологія застосування гіпертекстів на уроках української мови в профільних класах.
7. Роль відомостей із лінгвістики тексту у формуванні умінь текстосприйняття та текстотворення у здобувачів середньої освіти.
8. Лексико-стилістичний аналіз тексту як засіб удосконалення комунікативних умінь і навичок учнів 5-7 класів.
9. Система роботи над попередженням та подоланням стилістичних помилок у мовленні старшокласників.
10. Застосування засобів візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови в 5-6 класах.
11. Умови ефективності різних видів лінгвістичного аналізу на уроках української мови.

12. Навчальна проблемна лекція як метод навчання української мови у профільній школі.
13. Формування у здобувачів середньої освіти умінь створювати різні види есе.
14. Шляхи інтегральної організації сучасного уроку української мови в основній школі.
15. Розвиток медіаграмотності здобувачів середньої освіти на уроках української мови.
16. Розвиток діалогічного мовлення п'ятикласників засобами групової взаємодії.
17. Розвиток інформаційної компетентності здобувачів середньої освіти на уроках української мови.
18. Мобільні технології як засіб комунікативного розвитку здобувачів середньої освіти на уроках української мови.
19. Особливості використання лінгвістичної гри на уроках української мови (клас на вибір).
20. Формування на уроках української мови аудіативних умінь здобувачів середньої освіти засобами інформаційних технологій (клас на вибір).
21. Розвиток у здобувачів середньої освіти інтересу до уроків рідної мови засобом освітніх вебквестів (клас на вибір).
22. Використання додатків Google (інтернет-сервісів) на уроках української мови (клас на вибір).
23. Розвиток критичного мислення здобувачів середньої освіти на уроках української мови (клас на вибір).
24. Навчально-методичні аспекти вивчення наукового стилю на уроках української мови.
25. Методика формування лексичної компетентності учнів старшої школи.
26. Формування риторичної компетентності учнів старшої школи.

27. Реалізація функційно-стилістичного підходу у вивченні фразеології в школі.

28. Система роботи над інтонаційним аспектом мовлення здобувачів середньої освіти на уроках української мови (клас на вибір).

29. Засвоєння граматичної синонімії на уроках української мови в основній школі (клас на вибір).

30. Моделювання як структурний елемент проєктування сучасного уроку української мови.

31. Шляхи засвоєння учнями лінгвістичного вокабулярію на уроках мови в основній школі.

32. Метод графічної систематизації (хмари слів) на уроках української мови (клас на вибір).

33. Український ігровий фольклор та його вплив на формування мовної особистості школяра.

34. Мовні тренінгові технології як одна з форм розвитку нестандартного мислення учнів.

35. Використання мемів-аналогій на уроках української мови (клас на вибір).

36. Евристична бесіда на уроках рідної мови в основній школі та шляхи її вдосконалення.

37. Використання інтерактивних методів на уроках української мови (клас на вибір).

38. Елементи нестандартності на уроках української мови як засіб розвитку стійкого пізнавального інтересу.

39. Формування української мовної поведінки учнів на уроках української мови.

40. Формування громадянської відповідальності /патріотизму учнів на уроках української мови.

Додаток Д 2

***Орієнтовні теми дипломних робіт
із методики навчання української мови***

1. Застосування ментальних карт як засобу візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови в основній школі.
2. Лінгводидактичний потенціал креолізованих текстів на уроках української мови в основній школі.
3. Застосування системи різнотипних інформаційних ресурсів на уроках української мови в основній школі.
4. Умови ефективності застосування сучасних освітніх платформ у навчанні української мови в основній школі.
5. Мовні стереотипи у мовленні старшокласників та шляхи їх удосконалення на уроках української мови.
6. Формування термінологічної компетентності старшокласників на уроках мови в профільній школі.
7. Застосування різних видів шкільної лекції на уроках мови у профільних класах філологічного напрямку.
8. Застосування фреймового підходу на уроках української мови в ЗЗСО.
9. Умови ефективності змішаного навчання української мови у профільній школі.
10. Формування ціннісних орієнтирів п'ятикласників на уроках української мови в контексті ідей НУШ.
11. Застосування засобів візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови в основній школі.
12. Формування інформаційної грамотності учнів 5-6 класів у контексті ідей НУШ.
13. Сучасні форми позакласної роботи з української мови в контексті ідей НУШ.

14. Технологічний підхід до формування мовної особистості учнів 5-6 класів.
15. Сучасні технології навчання української мови здібних та філологічно обдарованих учнів.

Додаток Е

Список рекомендованої літератури з методики навчання української мови

Основна

Нормативні документи:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n183>
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003.
4. Закон України «Про освіту». *Верховна Рада України. Законодавство України про освіту*: зб. законів за станом на 10 березня 2002 р. Київ : Парламентське видавництво, 2002. С.11-35.
5. Закон «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
6. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Концепція профільного навчання в старшій школі / уклад. : Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін. *Інформ. зб. М-ва освіти і науки України*. 2003. № 24. С. 3-15.
8. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти (проект) / уклад. : М. І. Пентиліук, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна. *Методичні діалоги*. 2006. № 10. С. 2-7.

9. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти (проект) / уклад. : М. І. Пентилюк, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна. *Методичні діалоги*. 2013.

Чинні програми та підручники з української мови для ЗЗСО.

Підручники та посібники:

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2005. 180 с.
2. Горошкіна О. М., Бондаренко Н. В., Попова Л. О. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.
3. Горошкіна О. М. Теорія і практика навчання української мови в старших класах. Харків : Основа, 2012. 171 с.
4. Горошкіна О. М., Нікітіна А. В., Попова Л. О. та ін. Навчання української мови в профільній школі : навч. посіб. Луганськ : СПД Рєзников В. С., 2007.
5. Донченко Т. К. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі навчання української мови в основній школі : навч.-метод. посіб. для вчит. і студентів. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 694 с.
6. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах : навчальний посібник. Київ, 2008.
7. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії : посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000.
8. Костів О., Сквоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с.
9. Кочан Н. І., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 249 с.
10. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Українська лінгводидактика в іменах : словник-довідник. Львів, 2011. 238 с.
11. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Українські лінгводидакти крізь призму часу :

словник-довідник. Львів : ПАІС, 2009. 168 с.

12. Методика викладання української мови в середній школі : навч. посіб. / за ред. І. Олійника. Київ : Вища школа, 1989.

13. Методика навчання рідної мови в середніх освітніх закладах / кол. авт. ; за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.

14. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс / за заг. ред. О. І. Потапенка. Київ, 2006.

15. Наумчук М. М., Лопушинська Л. П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2003. 132 с.

16. Остапенко Н. М., Симоненко Т. В., Руденко В. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 248 с.

17. Пентилюк М. І. Вивчення української мови в школах з російською мовою навчання : метод. посіб. для вчителя. Київ : Рута, 2000.

18. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007.

19. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах. Київ : Ленвіт, 2010.

20. Плиско К. М. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків, 2001.

21. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Вид-во А.С. К., 2004. 192 с.

22. Потапенко О. Методика викладання української мови. Практикум : навч. посіб. Київ, 1992.

23. Практикум з методики навчання української мови в середніх навчальних закладах : модульний курс : посіб. для студентів пед. ун-тів та ін-тів / кол. авт. ; за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

24. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авт. ;

за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

Допоміжна

1. Адамова А. Інтерактивні форми роботи на уроках української мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 33. С. 8-10.
2. Актуальні проблеми становлення і розвитку національної школи. Київ, 1992.
3. Аніскіна Н. О. Організація профільного навчання в сучасній школі. Харків : Основа, 2003. 176 с.
4. Антончук О. М. Зв'язок у навчанні орфографії і морфології на уроках української мови в 6-7 класах. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2005. – Вип. 13. – С. 43–44.
5. Антончук О. М. Історія формування правописних норм сучасної української мови. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька акад.», 2011. Вип. 21. С. 3–9.
6. Антончук О. М. Мовна особистість у контексті духовної парадигми. *Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал*. Рівне : РОІППО, 2017. № 2. С. 40–42.
7. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. 338 с.
8. Бакум З. Навчання української мови в старшій школі: реалії та перспективи. *Рідна школа*. 2010. № 7–8. С. 57–60.
9. Білоусенко П., Явір В. Проблемно-ситуаційні завдання на уроках української мови : посіб. для вчителя. Київ : Освіта, 1992.
10. Біляєв О. М. Спостереження над мовою як метод навчання. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 3. С. 2–6.
11. Біляєв О. М. Доказова розповідь та евристична бесіда у навчанні мови // *Українська мова і література в школі*. – 2003. – № 8. – С. 2–6.

12. Бондаренко Н. Читання як проблема методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 12.
13. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст : навч. посіб. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2001. 160 с.
14. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні. Київ : КНЕУ, 2004. 383 с.
15. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання : лінгводидактичні засади / Л. Варзацька, Л. Кратасюк. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 5-6.
16. Варзацька Л. Формування оргдіяльнісних умінь на уроках української мови в старшій школі на академічному рівні : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2012. 144 с.
17. Войнович Т. Формування пошуково-дослідницьких здібностей учнів на уроках української мови в класі гуманітарного профілю. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2006. №4. С. 82–83.
18. Глазова О. Робота над твором-оповіданням у 5-9 класах. *Дивослово*. 2000. №№ 5-6.
19. Глазова О. Плани-конспекти уроків практичної риторики в 11 класі. *Дивослово*. 2002. № 4. С. 33 – 40.
20. Голуб Н. Розвиток зв'язного мовлення учнів засобами музики і живопису як цілісна система. *Укр. мова і літ. в школі*. 2006. № 3.
21. Голуб Н. Викладання елементів практичної риторики в 10-11 класах. *Укр. мова і літ. в школі*. 2002. № 4. С. 4 –9.
22. Голуб Н. Практичний аспект риторизації процесу навчання української мови і літератури в школі. *Укр. мова і літ. в школі*. 2008. № 1. С. 11–16.
23. Горбачук В. Види диктантів і методика їх проведення : посіб. для вчит. Київ : Рад. школа, 1989.

24. Горошкіна О. М. «Не бійтесь заглядати у словник...» (Лексикографічна робота у 10 класі). *Дивослово*. 2000. № 9. С. 33-35.
25. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю : монографія. Луганськ, Альма-матер, 2004. 362 с.
26. Горошкіна О. Особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови. *Укр. мова і літ. в школі*. 2013. № 3. С. 7-10.
27. Горошкіна О. М., Нікітіна А. В., Попова Л. О. та ін. Риторична культура вчителя в умовах профілізації. Луганськ : СПД Резніков В. С., 2007.
28. Горяний В. Синтаксис односкладного речення : посіб. для вчит. Київ : Рад. школа, 1984.
29. Груба Т. Л. Теорія і практика формування мовної особистості учнів старшої школи на уроках української мови (профільний рівень): монографія. Київ, 2018. 336 с.
30. Гуманітарні технології. Київ : Вид-чий дім «КМ Akademia», 1994.
31. Девдера М. Уроки української мови в 5-9 класах – нетрадиційно. Київ, 1996.
32. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
33. Довга О. Як писати твір : метод. посіб. для вчит.-словесн. Київ : Просвіта, 1995.
34. Донченко Т. К. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі навчання української мови в основній школі : навч.-метод. посіб. для вчит. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 694 с.
35. Донченко Т. К. До проблеми методів навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 7. С. 2-5.
36. Дороз В. Лінгвокультурологічний підхід до вивчення української лексики у школах з російською мовою навчання : монографія. Київ-Ніжин : ТОВ

«Вид-во «Аспект-Поліграф», 2006. 184 с.

37. Дорошенко О. Використання моделі навчальної теми на уроках української мови в 5-9 класах середньої школи. *Укр. мова та літ. в школі*. 1990. № 6. С. 13-14.

38. Дроздовський В. П. Слово і словесність у спектрі навчально-виховних і культурологічних завдань. Одеса, 1991.

39. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

40. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 176 с.

41. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови. Київ : Довіра, 1999.

42. Забашта Л. Узагальнення і систематизація знань з української мови. 10 клас : посіб. для вчит. (з досвіду роботи). Київ : Освіта, 1991.

43. Закревська О. Використання мультимедійних технологій на уроках української словесності. *Дивослово*. 2009. № 4. С. 17-20.

44. Златів Л. Трансформація лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя-словесника в умовах викликів сьогодення. *Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал*. Рівне: РОІППО, 2020. №4 (104). С. 54-59.

45. Златів Л. М. Нові підручники з української мови для старшої школи: здобутки, проблеми та перспективи. *Волошинські читання «Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство»* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., 17 травня 2019 р., м. Київ. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. С. 155–162.

46. Златів Л. М., Боднарчук Г. М. Уроки рідної мови. 5 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 192 с.

47. Златів Л. М., Боднарчук Г. М. Уроки рідної мови. 6 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 200 с.

48. Златів Л. М., Боднарчук Г. М. Уроки рідної мови. 7 клас : книга для

вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 168 с.

49. Златів Л. М., Боднарчук Г. М. Уроки рідної мови. 8 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 184 с.

50. Златів Л. М., Боднарчук Г. М. Уроки рідної мови. 9 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 136 с.

51. Златів Л. М. Уроки рідної мови. 10 клас : книга для вчителя. 2-е вид., перероблене і доповнене. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 120 с.

52. Златів Л. М., Ковальчук Н. П. Уроки розвитку мовлення. 5–8 класи. Рівне-Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. 86 с.

53. Ігри для дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.

54. Ісаєва Г. М. Шкільний підручник та методика роботи з ним у різних формах профільного навчання. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць. Київ : Педагогічна думка, 2009. Вип. 9. С. 336-342.

55. Караман С., Тихоша В. Технологія створення підручників і посібників для поглибленого вивчення української мови в гімназії. *Дивослово*. 2001. № 4. С. 36–38.

56. Караман С. О., Караман О. В. Проблема підручникотворення для профільної школи у науковому полі української лінгводидактики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2012. Вип. 9. С. 202-206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2012_9_59

57. Кващук А. Синтаксис складного речення : посіб. для вчит. Київ : Рад. школа, 1986.

58. Кизенко В. І., Орищак Л. Л., Чернега В. Г. Курси за вибором у структурі профільного навчання. *Профільне навчання : теорія і практика* / за ред. Л. А. Липової. Київ : ВВП «Компас», 2007.

59. Ковальчук Н. П. Формування пунктуаційних навичок у процесі вивчення синтаксису. *Нова педагогічна думка*. 2004. № 4. С. 38–42.
60. Ковальчук Н. П. Застосування інноваційних технологій у процесі вивчення пунктуаційного матеріалу. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. пр. РДГУ. Рівне : РДГУ, 2007. Вип. 15. С. 146–149.
61. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури/ Тернопіль : Астон, 2005. 204 с.
62. Кожуленко О. Б. Гра як один із методів активного навчання на уроках української мови. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 25. С. 2–6.
63. Козіна К. Інноваційні технології на уроках словесності. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2006. № 27. С. 3-7.
64. Конфедерат І. Дидактичні можливості тексту : посіб. для вчит. : Укр. мова в 7-8 класах. Київ : Рад. школа, 1988.
65. Конфедерат І. Комплексне повторення на уроках української мови в 5-6 класах : посіб. для учит. Київ : Рад. школа, 1985.
66. Кращі позакласні заходи з української мови та літератури / уклад. Є. І. Науменко. Харків : Вид. група «Основа», 2012. Вип. 1. 172 с.
67. Кузьмінський А. І., Омеляненко С. В. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 335 с.
68. Кучеренко Н. Дидактичний матеріал з української мови. Морфологія. Київ : Освіта, 1992.
69. Кучерук О. Дидактичні технології комунікативного розвитку школярів. *Дивослово*. 2009. № 10. С. 17-21.
70. Кучерук О. А. Концепція системи методів навчання мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2008. №. 7-8. С.10–16.
71. Кучерук О. А. Метафоризація як засіб творчої спрямованості методів навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2. С. 12-15.
72. Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній

школі: словник-довідник. Житомир : Вид-во "Рута", 2010. 186 с.

73. Кучерук О. Сучасні технології навчання мови як методична проблема. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 6. С. 17-21.

74. Кучерук О. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.

75. Куцевол О. Педагогічна імпровізація як вид творчої методичної діяльності словесника. *Дивослово*. 2009. № 4. С. 24-16.

76. Липова Л., Замаскіна П., Малишев В. Спецкурси як вагомий чинник профільного навчання і профорієнтації. Рідна школа. 2008. №3/4. С. 3–6.

77. Липова Л., Малишев В., Паламарчук Т. Профільне навчання: проблеми, перспективи, досвід. *Освіта і управління*. 2007. Т. 10, № 1. С. 49–56.

78. Лукач С. Бесіда на уроках української мови : посіб. для вчит. Київ : Рад. школа, 1990.

79. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : монографія. Умань : Видавець «Сочінський», 2012. 448 с.

80. Марченко Л. Робота з лексичними синонімами на уроках української мови. Київ, 1981.

81. Мацько Л., Мацько О., Калита О. Новий підхід до переказу з творчим завданням. *Дивослово*. 2007. № 5.

82. Мельничайко В. Лінгвістика тексту в шкільному курсі рідної мови. Київ : Рад. школа, 1986.

83. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови : Конструювання. Редагування. Переклад : посіб. для вчит. Київ : Рад. шк., 1984.

84. Мельничайко В. Уроки рідної мови. 11 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000.

85. Миронюк Н. Орфоепія в 4-8 класах. Київ : Рад. школа, 1986.

86. Мірошник С. Творчі роботи на основі асоціацій. *Дивослово*. 2003. №

2.

87. Николин М. Крок до грамотності / Роздуми з приводу роботи над помилками. *Укр. мова і л-ра в шк.* 1990. № 8. С. 27-31.

88. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Львів : Українська Академія друкарства ; вид-во «Фенікс» при сприянні фонду «Відродження», 1995.

89. Омельчук С. А. Вивчення безсполучникового складного речення за модульною технологією (Система уроків). *Дивослово.* 2003. № 11. С. 29-35.

90. Онкович Г. В. Українознавство і лінгводидактика. Київ : Логос, 1997.

91. Основи ораторського мистецтва : практикум / укладач О. І. Когут. Тернопіль : Астон, 2005. 296 с.

92. Ощипко І. Вивчення теми «Будова слова» та «Словотвір» у школі. Львів : ВНТЛ, 1998.

93. Павлюк Н. Формування правописної компетентності учнів основної школи. *Нова педагогічна думка.* Рівне : РОІППО, 2019. 2 (98). С. 117–122.

94. Павлюк Н. Психолінгвістичні основи навчання пунктуації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* Серія «Філологія» : зб. наук. пр. Острог, 2020. Вип. 9 (77). С. 295–298.

95. Палихата Е. Я. Методика навчання українського усного діалогічного мовлення учнів основної школи : монографія. Тернопіль, 2002.

96. Палихата Е. Я. Уроки рідної мови. Елементи практичної риторики. 10-11 класи : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2005. 88 с.

97. Педагогічні інновації у сучасній школі : наук.-метод. зб. Київ : Освіта, 1994.

98. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. ст. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с.

99. Пентилюк М. Особливості технології уроку мови. *Дивослово.* 1998. № 4. С. 16-18.

100. Пентилюк М. Робота із стилістики в 4-6 класах. Київ : Рад. школа,

1984. 136 с.

101. Пентилюк М. Робота зі стилістики в 8-9 класах. Київ : Рад. школа, 1989. 112 с.

102. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. Укр. мова і л-ра в шк. 2006. № 1. С. 15-20.

103. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концепція когнітивної методики навчання української мови. Дивослово. 2004. № 8. С. 5-9.

104. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.

105. Плющ М. Словотворення та вивчення його в школі : посіб. для учит. Київ : Рад. шк., 1985. 126 с.

106. Подлевська Н. Профільний урок української мови в сучасній школі. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НУ «Острозька акад.», 2013. Вип. 40. С. 246-248.

107. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ : АСК, 2007. 144 с.

108. Потапенко О. Збірник вправ і завдань з української мови : посіб. для вчит. Київ : Освіта, 1992.

109. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.

110. Радченко А. Є. Професійна компетентність учителя. Харків : Основа, 2006.

111. Садовнікова О. Метод проектів на уроках української мови як засіб формування пізнавально-творчих умінь старшокласників. *Укр. мова і л-ра*. 2007. – № 4. С. 8–13.

112. Сагач Г. М. Золотослів : навчальний посібник для середніх і вищих навчальних закладів. Київ : Райдуга, 1993. 378 с.

113. Саранді Н. Риторика як наука і мистецтво слова. Система уроків. 10

клас. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 4. С. 81–92.

114. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005.

115. Семенов О., Грищенко О. Інтегративні основи розвитку педагогічної майстерності вчителя гуманітарних дисциплін : посіб. Київ, 2015. 218 с.

116. Сидоренко В. В. Шляхи вдосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання : навч.-метод. посіб. Донецьк : Каштан, 2010.

117. Симоненкова Л. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. Київ : Рад. шк., 1981.

118. Скуратівський Л. Пізнавальні завдання з рідної мови. Київ : Рад. шк., 1987.

119. Скуратівський Л. В. Українська мова : елементи практичної риторики : додаток до підручника «Українська мова. 10-11 класи». Київ : Освіта, 2004. 128 с.

120. Суцєнко І. Дебати в школі. Як навчити учнів аргументації та публічного мовлення : посібник для вчителів. Тернопіль : Астон, 2006. 128 с.

121. Стельмахович М. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4-8 класах. Київ : Рад. шк., 1981.

122. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики рідної мови. *Укр. мова і л-ра в школі*. 1993. № 5-6. С. 19-23.

123. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. шк., 1985.

124. Стріха А., Гуревич А. Цікава грамати́ка : посіб. для вчит. Київ : Рад. шк., 1991.

125. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Укр. мова і л-ра в шк.* 1989. № 1.

126. Технологія сучасного уроку рідної мови /за ред. Н. М. Остапенко. Черкаси : Відлуння, 1999.

127. Тихоша В. І. Система роботи над збагаченням учнів 5–9 класів власне українською лексикою та фразеологією : посібник для вчителів. 1995. 148 с.
128. Тихоша В. Матеріали до уроків мовленнєвого розвитку (11 клас). *Дивослово*. 2006. № 11 ; 2007. № 5 ; 2008. № 2,11.
129. Ужченко В. Вивчення фразеології в середній школі : посіб. для вчит. Київ : Рад. шк., 1991.
130. Федоренко В. Л. Мовні цікавинки. Нестандартні дидактичні матеріали. Харків, 2006.
131. Феллер М. Що таке вправне (ефективне) спілкування. Навіщо і як учити спілкуватися. *Українська мова і література*. 1999. №. 39 (151). С. 9–11.
132. Філоненко Л. Стан роботи над переказами в сучасній школі. *Укр. мова і літ. в школі*. 2006. № 7.
133. Форми навчання в школі : кн. для вчителя / за ред. Ю. Мальованого. Київ : Освіта, 1992.
134. Формування критичного мислення на уроках української мови : монографія / кол. авт. за заг. ред. В. Ф. Дороз. Київ : Освіта України. 2008. 336 с.
135. Хом'як І. Алгоритмування навчального матеріалу з орфографії. *Дивослово*. 1999. № 5. С. 18-20.
136. Хом'як І. М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі. Рівне : Волинські обереги. 1998.
137. Хом'як І. Середовище і формування учнівської грамотності. *Рідна школа*. – 1997. № 5. С. 53-56.
138. Хорошковська О. Н. Особливості засвоєння української мови російськомовними учнями. *Рідні джерела*. 1998. № 1. С. 11–14.
139. Христіанінова Р. Просте речення в шкільному курсі української мови : посіб. для вчит. Київ : Рад. шк., 1991.
140. Чернецька Т. Сучасний урок : теорія і практика моделювання : навч. посіб. Київ : ТОВ «Праймадрук», 2011. 352 с.

141. Шарко В. Д. Сучасний урок : технологічний аспект : посібник для вчителів і студентів. Київ : СПД Богданова А. М., 2007. 220 с.
142. Шелехова Т. Формування умінь читати на уроках української мови. *Укр. мова і літ. в шк.* 2001. № 6. С. 4–8.
143. Шинкарьова І. Проблемне навчання на уроках української мови. *Вивчаємо українську мову та літературу.* 2005. № 36. С. 8-12.
144. Шкільник М. Проблемний підхід до вивчення частин мови : посіб. для вчит. Київ : Рад. школа, 1986.
145. Шульжук К. Складне речення в українській мові : посіб. для вчит. Київ : Рад. шк., 1989.
146. Шульжук Н. В. Проблема сучасного підручника з української мови для учнів середньої та старшої школи. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. [Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету]. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 15 (58). С. 110–113.
147. Щербина В. І., Волкова О. В., Романенко О. В. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 96 с.
148. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки в середній школі. Книга 1 (XVI ст. – 20-і роки ХХ ст.). Слов'янськ, 2004; Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки в середній школі. Книга 2 (30-90-і роки ХХ ст.). Слов'янськ, 2004.
149. Якименко Н., Рибалко К. Урок мови з використанням комп'ютерних програм. *Дивослово.* 2001. № 11. С.49 – 51.

Інформаційні (інтернетні) ресурси

<http://www.nbu.gov.ua/>

<http://nlibrary-rdgu.rv.ua/>

<http://libr.rv.ua/>

<http://www.ukrmova.dn.ua>

<http://www.dilovamova.com>

<http://ukrainskamova.at.ua/>

<http://www.teacherjournal.com.ua>

<http://metodportal.net>

<http://osvita.ua>

<http://shkola.ua>

<http://www.teacher.in.ua>

<http://www.bankportfolio.ru>

<http://www.koncpekt.org.ua>

<http://notatka.at.ua>

<http://wecreative.ucoz.ru>

<http://www.glazova.org.ua/>

www.ukrlibworld.kiev.ua

www.zakon.rada.gov.ua

www.mon.gov.ua/

www.ostriv.in.ua